

TÜRK EDEBİYATINDA MANZUM POETİKALAR (1860-1960)

Güneş Yavrı*

POETICS IN VERSE IN TURKISH LITERATURE (1860-1960)

Selçuk Çıkla, *Türk Edebiyatında Manzum Poetikalar* (1860-1960), Akçağ Yayınları, Ankara 2010, 640 s.

Bir edebiyat terimi olarak “poetika”, yüz-yıllar boyunca farklı anlamlarda kullanılmış; hatta kimi zaman “manifesto” terimi ile karıştırılmıştır. Fakat yaygın görüş, poetikanın “şiiir sanatı” ile ilgili düşünceler/teoriler anlamına geldiğidir.

Türk edebiyatında “poetika” teriminin geçtiği her yerde ilk olarak şairlerin nesir yoluyla sanat görüşlerini aktardıkları metinler akla gelmektedir. Ancak şairlerin kendi sanat görüşlerini ya da şiiirin nasıl olması gerektiğine dair düşüncelerini şiiir yoluyla da aktardıkları bilinmektedir. Bu noktadan hareketle Dr. Selçuk Çıkla, *Türk Edebiyatında Manzum Poetikalar (1860-1960)* adını taşıyan yeni kitabında manzum poetik metinler üzerine eğilerek bu yanlış anlaşılmayı gidermektedir.

Bugüne kadar Türk edebiyatındaki poetik metinler üzerine pek çok eser vücuda geti-

rilmiştir. Ancak bu eserlerde incelenen metinler –yukarıda da belirtildiği üzere– çoğunlukla mensur olanlardır. Hâlbuki özellikle Tanzimat’tan itibaren yazılan birçok manzumede şairler, şiiirin nasıl yazılması ve neye hizmet etmesi gerektiği gibi konularda görüşlerini ifade etmişlerdir. Dr. Selçuk Çıkla’nın kitabı, Türk edebiyatındaki bu tür metinleri inceleyen önemli bir başvuru kitabı olmaya adaydır.

Yazar, pek çok şiiir kitabını titiz bir şekilde tarayarak oluşturduğu çalışmasında, tespit ettiği poetik görüşleri örneklerle süsleyerek açık bir yoruma ulaşılmasını ve akıcı üslubuyla kitabın kolaylıkla okunmasını sağlamıştır.

Dr. Çıkla, yedi bölüme ayırdığı kitabının giriş kısmında “poetika”nın ne olduğuna

* Ege Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi.

dair ayrıntılı bilgi vermekte ve ayrıca birbirine karıştırılan manifesto-poetika terimlerinin farkını ortaya koymaktadır.

“Klasik Dönemde Şiirlere Yansıyan Poetik Görüşler” başlığını taşıyan birinci bölümde yazar, Divan Edebiyatı şairlerinin, gazel ve kasidelerinin belli bölümleri ile divanlarının önsözünde şiir hakkındaki nazarı görüşlerini ortaya koyduklarını belirtmekte ve bunu, tespit ettiği metinlerle örneklemektedir. Ancak Dr. Çıkla, bu metinlerin şiir üzerine bir teori geliştirmekten öte şairlerin kendi şiirlerine ve şiir anlayışlarına olan övgülerini yansıttığını da dile getirmektedir.

Yazar, kitabının “Yeni Türk Edebiyatında İlk Poetik Şiirler” başlıklı ikinci bölümünde “poetika” teriminin ilk olarak Tanzimat’tan sonra kullanılmaya başlandığını ve poetik şiirlerin de yine Tanzimat sonrasında eskiye nazaran çok daha fazla yazıldığını ifade etmektedir. Ayrıca bu bölümde, Tanzimat sonrasında yazılan poetik ürünlerin divan edebiyatının şiir anlayışına eleştiri niteliği taşıdığından ve yine ağır bir dil kullanan Servet-i Fünûn şairlerinin şiirlerini tenkit eden poetik metinlerin varlığından söz eden yazar, bu şiirler için karşı-poetika terimini kullanmakta ve Türk edebiyatına yeni bir kavram kazandırmaktadır.

Yeni Türk Edebiyatı tarihi boyunca şiir üzerine süregelen tartışmaların bir kısmı şiirde dil, vezin, kafiye ve ahenk içerikli olmuştur ve olmaya devam etmektedir. “Şiir nedir, nasıl olmalıdır?” gibi sorulara her şair kendi şiir anlayışı çerçevesinde cevap verdiği göre poetikanın subjektif bir özelliği vardır ve şairler de bu özelliği eserlerinde ortaya koymuşlardır/koymaktadırlar. Dr. Selçuk Çıkla, çalışmasının “Yeni Türk Edebiyatında Lisan, Kafiye, Vezin, Musiki Konulu Poetik Şiirler” başlıklı üçüncü bölümünde 1860-1960 yılları

arasında yazılan bu öznel-poetik şiirleri incelemektedir.

Yazar, kitabının dördüncü bölümünde “‘Şiirin Amacı’ Konusunda Yazılan Poetik Şiirler”i irdelemeye tabi tutmakta ve bu bölümü, her şairin şiirinde vermek istediği mesajın ya da şiirine yüklemek istediği muhtevanın farklı olmasından dolayı kendi içinde “Şiirde Gaye”, “Ferdî Şiir” ve “Sosyal Şiir” alt başlıklar ile sınıflandırmaktadır. Özellikle Tanzimat yıllarından itibaren görülen değişimlerin şiire de farklı arayışlar/anlayışlar getirmesi ve sonraki yıllarda da yeni arayış ve anlayışların çeşitlenerek devam etmesi, şairler arasında şiirin farklı alanlara hizmet etmesi gerektiği görüşünü gündeme getirmiştir. Dr. Selçuk Çıkla, bu bölümde şairlerin bu görüşlerini son derece titiz ve açıklayıcı bir şekilde yorumlamaktadır.

“Şiirde Yeni Arayışlar: ‘Yeni Şiir’in Poetik Şiirleri” başlıklı beşinci bölümde Dr. Çıkla, “yeni şiir” ifadesinin ne olduğunu açıklamakta, bu şiirin Tanzimat yıllarında ortaya çıktığını ileri sürmekte ve bu eğilimin Tanzimat ile Cumhuriyet dönemleri arasında meydana gelen ferdî düşünceler ya da gruplaşmalar çerçevesinde ne şekilde ele alındığına/anlaşıldığına dair bilgi vermektedir. Söz gelişi Çıkla, dönem itibarıyla hayli ses getiren Nazım Hikmet şiirini, Garip şiirini ve diğer şahsî düşünceleri veya toplulukları alt başlıklar hâlinde ele alarak “yeni şiir” ifadesinin şairlerce nasıl yorumlandığını göstermektedir.

Türk edebiyatında Tanzimat sonrasında başlayan ve özellikle Milli Edebiyat dönemine damgasını vuran şiirde anlaşılır bir dil oluşturma çabaları şairler arasında polemiklere yol açmış ve çoğu şair, şiir dilinin halkın diline yakınlaşması konusundaki görüşlerini şiirleriyle ifade etmiştir. Şairlerin bu poetik görüşleri, “saf şiir” terimini ortaya çıkarmıştır. Dr. Selçuk Çıkla

da eserinin “Şiirde Yeni Arayışlar: ‘Saf Şiir’ Arayışı” başlığını taşıyan altıncı bölümünü “saf şiir” terimine ayırmış ve bu bölümde bazı şairlerin bu terimle ilgili görüşlerine, şiirlerine yer vererek “saf şiir” problemini ayrıntılı bir şekilde tartışmıştır. Yazar, kitabının “Batı’dan Esinlenmeler Yoluyla Yazılan Poetik Şiirler” başlıklı son bölümünde ise Tanzimat yıllarında gelen sosyal değişimin Batı’dan esinlenmeler yoluyla olduğunu, Türk edebiyatının da bu değişimden etkilendiğini ve dolayısıyla şairlerin savundukları, şiirlerine yansıtıkları poetik görüşlerin Batı kaynaklı olduğunu belirterek genel bir sonuca ulaşmaktadır.

Dr. Çıkla, son olarak “Sonuç ve Teklifler” kısmında elde ettiği verileri ve çalışması süresince izlediği yolu toparlayıcı bir şekilde ele almaktadır. Bunun yanı sıra yazar, çalışması esnasında eksikliğini hissettiği bazı konu başlıklarını burada zikrederek bu konuların incelenmesi gerektiğini belirtmiş ve yeni araştırmalara kapı açmıştır.

Dr. Selçuk Çıkla, titiz ve özverili bir çalışmanın ürünü olan bu eseri ile “poetika” ve

“poetik şiir” kavramları ile ilgili derli toplu bir kaynak ortaya koymuş ve bir bakıma poetikasını yazmamış olan bazı şairlerin şiirlerinden yola çıkarak onların şiir üzerine poetik düşüncelerini de derli toplu bir şekilde ele almıştır.

Kitabının sonunda;

Şiirimiz poetik unsurlar bakımından da yapısında gerçekten çok zengin bir malzeme-yi barındırıyor. Bu konuda daha önce söylenmiş sözler, yapılmış çalışmalar az değildir. Benimki de o zincire eklenmiş bir halkadır sadece ve elbet unuttuğum, eksik bıraktığım hususlar da olmuştur. Ama yine de emeğimin boşa gitmeyeceğini, konu üzerinde çalışacakların önünde bir ufuk açacağını ve belki yeni bir tartışma ortamı yaratacağını umuyorum. (s. 547)

diyen yazar, pek çok şiir kitabından ve kaynaktan yararlanarak özenle hazırladığı bu çalışmasıyla Yeni Türk Edebiyatı sahası araştırmacılarının ve şiirle ilgilenen herkesin yararlanabileceği bir eser ortaya koymuştur.